

סימן קג

שואל שמסר כדור לשואל אחר

ראשי פרקים

שאלה

א. טעם החיוב בשואל שמסר לשואל

ב. שומר ששינה מדעת הבעלים

תשובה

שאלה *

תלמיד בישיבה התיכונית השאיל כדור לתלמיד אחר לשחק בו, וזה השאיל אותו לתלמיד אחר ללא רשות הבעלים. תוך כדי משחק, התפוצץ הכדור. האם מישוהו מהם חייב לשלם את דמי הכדור? (יש להעיר שכל התלמידים הם מעל גיל בר מצוה).

א. טעם החיוב בשואל שמסר לשואל

נאמר במסכת ב"מ (ל"ו ע"א):

איתמר: שומר שמסר לשומר – רב אמר: פטור; ור'

יוחנן אמר: חייב.

ובדעת ר' יוחנן נאמרו שני טעמים לכך שחייב:

א. אביי מפרש שהבעלים אומרים לשומר הראשון: "אין רצוני שיהא פקדוני בידי אחר" (שם).

ב. רבא מפרש שהבעלים אומרים לשומר הראשון: "את מהימנת לי בשבועה, האיך לא מהימן לי בשבועה" (שם ע"ב).

הנפק"מ בין שני הטעמים תהיה כאשר אין לנו ויכוח על העובדות, אלא כולם מסכימים שהעובדות נכונות. כגון בגד"ד, שמוסכם על

* מרחשוון תש"ן.

כולם שהכדור התפוצץ תוך כדי משחק, דהיינו "מתה מחמת מלאכה". לדעה הראשונה, השואל הראשון שהשאיל ללא רשות חייב לשלם לבעלים את דמי הכדור. ואילו לדעה השנייה, השואל הראשון יהיה פטור, כי הבעלים מודים שמתה מחמת מלאכה. ואילו השואל השני פטור לכו"ע, כי יש לו דין שואל כלפי הראשון, ומתה מחמת מלאכה פטור. מיהו גם הוא היה שותף לדבר עבירה בכך שסייע לשומר הראשון לעבור על דעת בעה"ב. אך לא מצאנו חיוב תשלומין על כך.

והנה ההלכה נפסקה ברי"ף (ב"מ כ' ע"א) וברמב"ם (הל' שכירות פ"א ה"ד) כרבא, שחייב משום "אנת מהימנת לי בשבועה אידך לא מהימן לי בשבועה"; ולכן כשיש עדים שמתה באונס – פטור. וא"כ גם כאן יש לומר שמכיון שהבעלים מודים שמתה מחמת מלאכה – השואל הראשון פטור. ועי' שר"ע (ח"מ סי' שמ"ב סעי' א'), שכתב שאם השאיל לאחרים, אפילו נתקלקל מחמת מלאכה – חייב, אא"כ יש לו ראייה שיכול להיפטר בה. ובגד"ד, אם הבעלים מודים, אין צורך בראיה.

ב. שומר ששינה מדעת הבעלים

אך נראה שאין מקום לפטור את השואל הראשון. ודבר זה למדנו מדברי הראשונים במסכת ב"מ (ע"ח ע"א). וכך נאמר שם במשנה: השוכר את התמור להוליכו בהר והוליכו בבקעה, בבקעה והוליכו בהר; אפילו זו עשר מילין חז עשר מילין, ומתה – חייב.

הדרך. ואע"פ ש"מלאך המוות מה לי הכא מה לי התם", כאשר יש מקום לתלות את מיתת החמור בשינוי הדרך, אנו תולין בכך. וא"כ הוא הדין בשואל שמסר לשואל. כי כדור אינו מתפוצץ סתם אלא בגלל צורת משחק.

ועוד נראה שיש להסתפק, מאחר שאסור לשומר למסור לכתחילה לשומר אחר (עי' גיטין כ"ט ע"א), אם יש לדמות זאת למה שאמרו בגרמא בניזקין. ושם אמרו שמכיון שאסור לגרום נזק (ב"ב כ"ב ע"ב), חייב בדיני שמים (עי' ב"ק נ"ה ע"ב). וא"כ הוא הדין בשומר שמסר לשומר, שהיה צריך להביא בחשבון שמא השואל השני ישחק באופן שונה ויגרום נזק לכדור. וא"כ יתכן שחייב בדיני שמים. וצ"ע.

אך בדיני שמים יש מקום לתבוע גם את השני, כמי שסייע לראשון בדבר עבירה. ומסייע זה אינו טוב יותר ממי שאומר לחבירו לעבור עבירה, שחייב בדיני שמים (עי' ב"ק נ"ו ע"א, קידושין מ"ג ע"א, סנהדרין כ"ט ע"א).

תשובה

עפ"י כל האמור נראה לענ"ד שיעשו דרך פשרה: השואל הראשון ישלם שלישי ממחיר הכדור. וכן השואל השני, שאצלו התפוצץ הכדור, ישלם שלישי ממחירו. כי כשם שהיה אסור לשואל הראשון להשאיל לשני, כך לכתחילה היה אסור לשני לשאול מהראשון ללא רשותו של בעה"ב; ולכן יש לחייב גם אותו במקצת הנזק.

ועל כך כתבו בתוס' (ב"מ ע"ח ע"א ד"ה רבי):
אע"ג דמתה מחמת מלאכה פטור, מ"מ כיון ששינה – חייב. שאם היה לו להוליכה בהו, אפשר שאם היה מוליכה שם, לא היתה מתייגעת, מחמת אוריד והרוח ששולט שם.

ומדבריהם משמע שאם היתה מתה כדרכה היה פטור. וכן משמע מהרמב"ן (ב"מ ע"ח ע"א ד"ה הא), שכתב:

אבל הטעם הנכון במשנתנו, שאין השינוי מהיר לבקעה פשיעה, לפי שדריזקה מצוי בזה כמו בזה. ומיהו אינה שמירה למה שאמר משכיר. והלכך אם הוחזמה בהו, חייב; שאמר לו לשמרה מחימום, ולא שמרה. וכן כשיארע לה מיתת אוויר (במקרה שאמר לו להוליכה בבקעה והוליכה בהו), שנשבה הרוח בהו באותו היום ומתה בו או נחש הכישה – חייב; שאם שמר כמו שאמר בעה"ב, לא יארע לה מיתת אוויר. דכל כה"ג אינה פשיעה ואינה שמירה. והלכך אם סופר באונס, פטור; ואם סופר מחמת אוריד שינוי, חייב.

ולדבריו, שומר שמסר לשומר נחשב לשינוי, אע"פ שאין זו פשיעה.

ובנד"ד, מכיון שהיה כאן שינוי מדעת בעה"ב, יש לתלות את הפיצוץ בשינוי. שאם לא היה מוסר את הכדור לאחר, יתכן שלא היה מתפוצץ. ופיצוץ הכדור דומה לחמור שמת מחמת שינוי

סימן קד

נזק שנגרם בהשבת פיקדון שלא למקומו

שאלה *

אחד החברים בכפר שאל עגלה מחבירו. לאחר גמר השימוש החזיר השואל את העגלה לחצר המשאיל בלא דעת המשאיל, והניח אותה במקום בו המשאיל לא היה רגיל להניחה. המשאיל הניע את מכוניתו שחנתה לא הרחק

ראשי פרקים

שאלה

- השבה שלא מדעת הבעלים
- משמעותו של מנהג המקום
- חייב נזקי המכונית מדין בור תשובה

* אייר תשל"ב.